

105-ös számú okiratsomag

Rákóczi malom

Veszprém vármegye vízikönyve a vízikönyv száma XI/5.⁽¹⁾

Összefoglalás

A vízikönyv különböző dokumentumaiban hol "Rákóczy", hol "Rákóczi", hol "szücsi", hol "Szücs községi" néven okiratokba foglalt malmot az 1886-ban kiállított községi bizonyítvány Rákvízi néven, a 23 pápateszéri malom tulajdonjogát igazoló dokumentum első sorában említi. A malmot a 174-es pápateszéri telekjegyzőkönyvben 731-es helyrajzi szám alatt vették fel. A második katonai felmérés térképe "Gemeinde M." néven jelöli⁽²⁾ ami Szücs község német nyelvű lakosságára utal. A Szücs község közönsége számára 1905-ben kiállított engedélyokirathoz tartozó műszaki leírásban "szücsi malom", illetve "Szücs községi malom" elnevezéssel találkozunk. Egy 1908 júliusában készült malom-felülvizsgálat helyszíni jegyzőkönyve ismét "Rákvízi" néven említi, e jegyzőkönyv vízikönyvi elhelyezéséről két hónappal később rendelkező alispáni irat "Rákóczi" malomnak nevezi. A sokféle elnevezésből adódó nehézség ellenére, a malmot végül az 1886-os községi bizonyítványban fellelhető 731-es helyrajzi szám, illetve az alsó és felső szomszédos malmok adatainak segítségével sikerült azonosítani. Ezek szerint a *Rákóczi malom* a forrástól számítva ötödikként épült a Szakács-ér jobb partján. Felső szomszédja a *Felső Márton malom*, az alsó a *Csóthi malom*. Felülcsapott vízikerekének átmérője az 1905-os engedélyokirat szerint 3,56 méter, szélessége 0,70 méter. A malom üzeméhez engedélyezett vízmennyiség másodpercenként 100 liter.

Az *Izsa malomhoz* hasonlóan a *Rákóczi malom* vízikönyvi dossziéja sem tartalmazza az 1886-ban kiállított községi bizonyítványt sem eredeti, sem korabeli másolat formájában.

A vízikönyv dossziét két piros vonallal áthúzták és ráírták: VISSZAVONVA 7719/2/1967 szám alatt [S5-1].

Vízikönyv (1893 - 1967)

A vízikönyv első irata egy táblázatos tartalomjegyzék, címe: Veszprém vármegye vízikönyve 105. számú okiratsomag *gróf Esterházy Mór pápa - teszéri un. Rákóczi malma* [S5-2]. Felsorolja a vízikönyvben elhelyezett dokumentumokat, azok iktatószámát, az elhelyezés dátumát és a mellékletek számát:

⁽¹⁾ Székesfehérvári KMH Vízikönyvek, 157 (doboz), 105-ös számú okiratsomag, *kézzel ráírva*: Bakonyér (Bánya-ér), Gerence, Cuha

⁽²⁾ http://mapire.staatsarchiv.at/hu/map/mkf_hun/?zoom=15&lat=47.36878&lon=17.69017

A vizikönyv száma	Elhelyezés kelte	Megnevezés	A mellékletek száma
XI/5	1893 aug. 31.	Igazoló határozat alisp. 21034/93 sz. a.	2.
	1925 aug. 21.	Felülvizsgálat 16109./908	1.
	1926 júl. 15.	Szűcs községnek engedély a teszéri Rákóczi malomra 8504/905	4.
		Műszaki leírás	
		Helyszínrajz	
		Hossz- és keresztmetszelvények	
		Műépítmények rajza	
		Jegyzőkönyv	
		Községi bizonyítvány	

Határozat (1893)

A vízhasználat jogosultságát igazoló alispáni határozat hét évvel később, 1893 március 9-re készült el azzal a megjegyzéssel, hogy a vízhasználat gyakorlatára vonatkozó feltételeket az 1885. évi XXIII. t. cz. 192. §-a értelmében egy későbbi időpontban határozzák meg. A malom neve e határozatban "Rákóczi" malom. "A határozatot 53/93 számmal iktatták a vizikönyvbe. 3 pontja kötelezi a malom tulajdonosát, hogy a műszaki terveket saját költségén készíttesse el és azokat nyújtsa be az alispáni hivatalnak. Konkrét időpontot azonban nem határoz meg, csak *esetleg előforduló panasz, a vizimű átépítése, javítása, vagy az illető vízfolyás viziműveinek együttes rendezése* esetén ír elő záros határidőt [S5-3].

Értesítés (1893)

A következő irat egy értesítés, dátuma 1893. augusztus 31. Ebben Véghely Dezső királyi tanácsos, alispán arról értesíti az érdekelteket, hogy a Bakonyéren, Pápateszér község határában lévő úgynevezett "Rákoczy" malom vízjogosítványának tárgyában kiadott határozat jogerőre emelkedett, ezért elrendeli, hogy az összes iratot helyezték el a XI/5. számmal nyitandó vizikönyvbe. Az intézkedésről értesíti a vizikönyv vezetésével megbízott Végh István m. aljegyzőt, a tulajdonost, gróf Esterházy Móricz pápai lakost, Pápateszér község előljáróságát, a pápai járás főszolgabíróját és az I. kerületi magy. kir. kultúrmérnöki hivatalt [S5-4].

Műszaki leírás (1901)

Címe: A szűcsi malom műszaki leírása. Az engedélyokirathoz tartozó műszaki

leírást és a terveket 37/905 számon iktatták a vizikönyvbe [S5-5]. A műszaki leírás szövege:

Az 1885. évi XXIII. t. cz. 191. §-a szerint bélyegmentes

A szücsi malom műszaki leírása.

Ezen malom fel van véve a Pápa-Teszéri 174 sztjvk-ben 731 helyrajzi szám alatt terület nélkül.

A malom felépítményeinek tulajdonosa: Szücs község közönsége, a telek azonban, melyen a malom fekszik és a vízvezető csatorna területe, melyen a víz a malomra folyik, a Pápa-Ugodi hitbizomány tulajdona, a minek mostani hasznélvezője: kisk. gróf Esterházy Pál, - és a melyekért a malomtulajdonos község a hitbizománynak évi hasznóbért fizet. A malom a Pápa-Teszéri határban a "Görgő" patakra van építve, mely egy 3.56 mtr átmérőjű felülcsapó vizeskerékkel, egy pár 1.0 mtr átmérős kőhajtásra s paraszttörlésre van berendezve. Ezen malom vízbefolyása 0.34 mtr. széles, 0.30 méter magas nyíláson és 7.24 mtr hosszú vályun történik. A malom rekesztáblája magasabb a nyílás magasságánál, hogy vízgyűjtéskor a nyílást tökéletesen elfödje. Ezen malomnál a vízbefolyást a malomfejnél levő fentebb írt méretű nyílás szabályozza. Ezen malomnak vadvíz árka van ugyan, de zsilipje nincs, hanem csak egy földel ellátott vályun eresztik le a csatorna vizét, - melynek felső vége földdel van elfödve. -

Ezen malom felsőszomszédja: a Felber Péter -féle malom, alsó szomszédja pedig az ugy nevezett Csóthi Eigner János, József és Mihály -féle felülépítményi malom. Ezen malom tisztít felfelé 254 futómétert, lefelé pedig 413 futómétert. A malom felvétele a tengerszinttől számított , mely a katonai térkép adatai szerint a malom zsilipje tetejétől 186 méterrel alacsonyabban fekszik. Fixpontokul e malom épületen levő ajtó küszöbe és ablak vasa vétetett fel, melynek fekvése és magassági méretei a hosszalvénnyre rajzolt épület vázrajzon megjelöltetett, illetőleg bejegyeztetett. A hossz- és kereszt szelvények , műépítmények és helyszínrajz, valamint e műszaki leírás 2-2 példányban elkészítetnek. - Pápan, 1901 október hó 10 Török János okl. mérnök

Helyszínrajz (1901)

Címe: Szücs község malmának helyszínrajza. A helyszínrajz 731-es helyrajzi számmal jelöli a malmot. Alsó szomszédja a *Csóthi malom*, "Eigner Mih. József és János malma" néven, 722-es helyrajzi számmal, a felső szomszéd "Felber malom" néven, 987-es helyrajzi számmal jelölve látható. Az uradalmi térkép után készült helyszínrajz jelöli a malmokhoz vezető utakat, a Görgő patakba vezető vízfolyásokat és a szomszédos földek helyrajzi számait. Jól látható a 983-as helyrajzi számon jelölt "Uradalmi birtok" - amelyen a malom is áll [S5-6].

Műépítmények (1901)

Címe: Szücs községi malom. Az alaprajzból megállapítható, hogy a malom-

épület 8.20 méter széles, a felülcsapott malomkerék 3.56 méter átmérőjű és 0.70 m széles. A rajz mutatja a gerendely külső alátámasztását, a malomfej elhelyezkedését és méreteit (1.90 x 0.95 x 2.05 m). A vízikerekre vezető favályú hossza 7.0 méter [S5-7].

Hossz és keresztmetszvények (1901)

Címe: Szücs községi malom. Hossz és kereszt metszvények. A felmérést Török János mérnök 1901 szeptemberében készítette el. A hossz metszvények rajza jelöli az alsó szomszéd *Eigner Mihály és János malma*, a felső szomszéd *Felber malom*, valamint *Szücs község* malmának vadvíz zsilipjét és a vadvízárok beömlésének helyét, tengerszinttől számított magasságát is. A keresztmetszvényeket nyolc metszete mellett a rajz jelöli a malomépület ajtajának küszöbén és egyik ablakának keresztvasán elhelyezett fix pontokat is [S5-8].

Engedély (1905)

A kézzel írt engedélyokirat 37/1905 iktatószámmal került be a vízikönyvbe [S5-9]. Az engedély tulajdonosa *Szücs község közönsége*. Az engedély szövege:

Engedélyokirat

Vízikönyvi szám XI/5.

1 §

A veszprémmegyei Szücs község közönsége a következő határozatok szoros megtartásának kötelezettsége mellett az 1885. XXIII. t. cz. 168 és 192 §. alapján engedélyt nyert a veszprémmegyei Pápateszér község határában, a Görgőéri (Bakonyéri) vízfolyáson az ezen engedélyokirat kiegészítő részét képező Török János okleveles mérnök által kidolgozott terveknek megfelelő már eddig is gyakorolt vízhasználatot továbbra is gyakorolni, nevezetesen a Görgőéri (Bakonyér) vízfolyás vizét bármely vízállás mellett a 2 §-ban körülírt célra felhasználni, evégből a vízszinét a duzzasztási magasságig felduzzasztani és ezen engedélyokiratban körülírt víziműveket és medreket létesíteni, illetve a már eddig is létezőket ezen engedélyokiratban körülírt módon továbbra is fenntartani, végül azoknak jókarban tartása mellett szükséges munkálatokat foganatosítani, mely munkálatokat part birtokosok tűrni tartoznak. A mederből kikotort hordalék mindkét parton a part szélétől mért 1.00 méter távolságban a szükséges szélességben rakható le.

2 §

Az engedélyezett vízhasználat a Görgőéri (Bakonyéri) vízfolyás mozgató erejének a pápateszéri 174 számú telekjegyzőkönyvben 731 helyrajzi szám alatt telek nélkül fölvetett vízimalom mozgatására való fölhasználása, mesterséges duzzasztás segítségével. Az evégből szükséges víziművek a következők:

a./ malomfő

b./ felső és alsó malomcsatorna

c./ árapasztó mű és árapasztó csatorna

A vízhasználat egy felülcsapott vizikerékre van berendezve, a vizikerék tengelye 182.96 méter magasságban van az alapsík felett. Átmérője 3.56 méter, szélessége 0.70 méter

3 §

A malomfő a helyszínrajzban megjelölt helyen a 6 + 83 számmal jelölt szelvényénél van és egy kerékre vezető zugóból áll. A kerékre vezető zugó nyílásának belső világossága 0.34/0.30 méter, küszöbének magassága az alapsík felett 185.20 méter.

4 §

A felső malomcsatorna a vízfolyásnak 10 + 36 számmal jelölt szelvényétől a malomfőig terjed. Összes hossza 353 méter. A hossz - szelvénybe berajzolt fenékmélység 1.00 fenékszélességű oldalrészükkel bír. Az alsó malomcsatorna a malomfőtől a 3 + 00 számmal jelölt szelvényig terjed. Összes hossza 383 méter, a hosszszelvénybe berajzolt fenékmélységgel 1.00 méter fenékszélességgel 1:1 oldalrészükkel bír.

5 §

Az árapasztómű árapasztó zsilipből és árapasztó csatornából áll, az árapasztó zsilip egy a malomcsatorna 7 + 16 számú szelvényénél annak balpartjába beépített, ajtóval elzárható facsatornából áll, amelynek belső világossága 0.30/0.30 méter, küszöbének magassága a facsatorna külső végén az alapsík felett 184.16 méter. Az árapasztó csatorna fenntebb körülírt árapasztó zsiliptől a malomárokba való visszaömlésig terjed. Összes hossza 360 méter. A hossz-szelvényben berajzolt fenékmélységgel 0.50 méter fenékszélességgel és 1:1 oldalrészükkel bír.

6 §

Engedélyes köteles:

a./ az engedélyokirat 2, 3, 4 és 5 §-aiban kitüntetett összes viziműveket és medreket saját költségén ezen engedélyokirat határozatainak megfelelően hosszában, továbbá ugyanúgy állandóan jókarban tartani.

b./ Az engedélyezett duzzasztási magasságot különbeni 1000 koronáig terjedhető pénzbüntetés terhe mellett betartani. /: 1885. XXIII. t. cz. 184 § :/ és ha a vízszint ezen duzzasztási magasság fölé emelkedik, a vízfelesleget a malomfő és árapasztó zsilip nyílásának megfelelő felnyitásával a fenéken lebocsátani /66655/88 számú miniszteri rendelet 6 § :/

c./ A viziművön elhelyezett magassági jegy és a vonatkozási jegy sértetlenségét felelősség terhe mellett megőrizni s azok esetleges megsérülését, vagy elpusztulását 8 nap alatt a pápai járás főszolgabírájának, különbeni 200 koronáig terjedő pénzbüntetés terhe alatt bejelenteni.

d./ Engedélyes személyében beálló változást, a változás napjától számítandó 30 napon belül 200 koronáig terjedő pénzbírság terhe mellett a vízikönyvbe való bejegyzés végett az alispánnál bejelenteni.

e./ Az engedélykiratot mellékleteivel együtt vagy eredetiben, vagy hiteles másolatban mindig kéznél tartani s a hatóság kiváratára bármikor előadni.

f./ Kártérítés nélkül túrni mindazokat a zavarokat, melyeket a felette és alatta lévő vízfolyásoknak hatóságilag a törvény értelmében elrendelt tisztogatása és ezen tisztogatás foganatosítása céljából szükséges munkák a vízfolyási viszonyokban előidézhetnek.

7 §

Az engedélyezett duzzasztási magasság a malomfőnél a viziművek hatósági megvizsgálása alkalmával malomtulajdonos költségén magassági jeggyel fog megjelöltetni. A vonatkozási jegy megerősítésének helye és magassága a viziművek hatósági megvizsgálása alkalmával állapítandó meg s az ezen alkalommal felveendő jegyzőkönyvben körülírandó.

8 §

A megengedett duzzasztás magassága a malomfőnél az alapsík felett 185.50 méter.

9 §

A fenntartandó mederszakaszok végpontjai a földművelés-ipar és kereskedelemügyi m. kir. ministerium 66655/885 számú körrendeletének 11 §-a értelmében a viziművek hatósági megvizsgálása alkalmával határjelekkel fognak megjelöltetni.

10 §.

A malom üzeméhez engedélyezett vízmennyiség másodpercenként 100 liter.

11 §.

Az engedélykiratban felsorolt magasságok a malomépület bejáratának ajtóküszöbén, a küszöb jobboldali végén felvett magassági fixpont alatt 182.697 méterre képzelt alapsíkra vonatkoznak, ugyanezen alapsík helyzetét állapítja meg a hossz és kereszt szelvények rajzában feltüntetett elhelyezésű másik magassági fixpont is.

12 §.

Az engedély tartama az 1885. XXIII. t. cz. 190 §-a értelmében nincs időhöz kötve.

13 §

Az engedélykiratban felsorolt jogok és kötelezettségek jogutódokra is átszállanak.

14 §.

Ezen engedélykirat kiegészítő részét képezi:

a./ műszaki leírás	1 db.
b./ helyszínrajz	1 - " -
c./ hossz és kereszt szelvények rajza	1 - " -
d./ műépítmények rajza	1 - " -
összesen:	4 drb.

15 §.

Engedélyes köteles az engedélyezett munkálatokat az engedély elvesztésének terhe alatt, az engedélyokirat kiadásától számított egy év alatt az engedélyokiratnak megfelelően jókarba hozni. A munkálatok befejezése a pápai járás főszolgabírójának bejelentendő.

Veszpérm, 1905 évi június hó 2.

alispán hiv. távollétében

(aláírás)

vasmegyei főjegyző

(pecsét: Veszprém vármegye alispánja)

Az engedélyt Veszprém vármegye alispánja távollétében a főjegyző 1905. június 2-án adta ki [S5-9].

Jegyzőkönyv (1908)

A Körmeny Béla főszolgabíró vezette malomfelülvizsgálat mindent rendben talált, a malomtulajdonos Szücs község közönsége nevében Katzer István községi bíró írta alá a jegyzőkönyvet, a méréseket Tarján Ernő királyi mérnök, hatósági szakértő végezte el [S5-10]. A jegyzőkönyv szövege:

Jegyzőkönyv

Felvette a pápai járás főszolgabírója Pápateszér községben 1908. évi június hó 14.-én, a Szücs község tulajdonát képező "Rákvízi" malom viziműveinek hatósági megvizsgálása tárgyában.

Jelen vannak:

Körmeny Béla tb. főszolgabíró, az eljárás vezetője

Tarján Ernő kir. mérnök, hatósági szakértő

Katzer István közs. bíró, engedélyes község képviselőtében

Nevezettek a hely színén megjelentek. Hatósági szakértő a 8504/1905. (XI/5 vizikönyvi) számú engedélyokirat és a hozzátartozó terv alapján a szükséges lejtmeréseket elvégzi és megállapította, hogy a szóban levő viziművek az engedélyezett méretekkel épültek meg.

A magassági jegy a malomfej fölött, a malomárok jobbpartján 8 méterre elhelyezett faoszlopon erősített fel az engedélyezett duzzasztás magasságában: 185.50 mtr.

A vonatkoztató jegy a malomba vezető mélyebb fekvésű ajtó süveggerendáján helyzetetett el: 184.294 mtr. magasan.

A lejt mérésnél kiindulásnak szolgált az engedélyokirat 11 §.-ban megjelölt fixpont.

Ezen kívül beméretett a malom felsőbb fekvésű ajtajánál a süvegfa alsó éle: 186.040 mtr. magassággal. Bővebb felvilágosítást a szövegábra nyújt.

Engedélyesek ároktisztogatási kötelezettségének határa leméretett és megjelöltetett.

Fentiek alapján eljárás vezetője a szóban forgó malom viziműveit megvizsgáltknak jelenti ki.

A jegyzőkönyvet a jelen voltak helyben hagyva aláírták, hatósági szakértő csatolt 10 koronáról szóló ellennyugtát.

Kmf

aláírások:

Körmendy Béla tb. főszolgabíró, Katzer István bíró, Tarján Ernő kir. mérnök

Alispáni irat a vízikönyv vezetőjének (1908)

1908 október 8-án az alispán felhívja a vízikönyv vezetőjét, hogy a vizsgálat megtörténtét a XI/5 számú vízikönyvbe jegyezze be, s a *június hó 14-én* felvett jegyzőkönyvet helyezze el a vízikönyv okiratcsomagjában [S5-11].

Határozat a vízjogi engedély megszüntetéséről (1967)

A vízjogi engedélyt 1967-ben vonták vissza. A malom megnevezése a határozatban: Bakonyszücs "Rákóczy" malom [S5-12].

[S5-1] <http://motka.gyor.hu/file/atch/84/105-1.pdf>

[S5-2] <http://motka.gyor.hu/file/atch/84/105-2.pdf>

[S5-3] <http://motka.gyor.hu/file/atch/84/105-11.pdf>

[S5-4] <http://motka.gyor.hu/file/atch/84/105-12.pdf>

[S5-5] <http://motka.gyor.hu/file/atch/84/105-5.pdf>

[S5-6] <http://motka.gyor.hu/file/atch/84/105-6.pdf>

[S5-7] <http://motka.gyor.hu/file/atch/84/105-7.pdf>

[S5-8] <http://motka.gyor.hu/file/atch/84/105-8.pdf>

[S5-9] <http://motka.gyor.hu/file/atch/84/105-4.pdf>

[S5-10] <http://motka.gyor.hu/file/atch/84/105-9.pdf>

[S5-11] <http://motka.gyor.hu/file/atch/84/105-10.pdf>

[S5-12] <http://motka.gyor.hu/file/atch/84/105-3.pdf>